

۱۴۰۵۵۰۱

فرزند خواندگی،
مبانی فقهی حقوقی

www.ketab.ir

نویسنده:

محمد یزدانی

۱۰۵۵۵۳ /

- سرشناسه : یزدانی، محمد، ۱۳۳۹ -
- عنوان و نام پدیدآور : فرزندخواندگی، مباحث فقهی حقوقی / نویسنده محمد یزدانی.
- مشخصات نشر : تهران: ندای کارآفرین، ۱۳۹۴.
- مشخصات ظاهری : ۱۵۲ ص.
- شابک : 978-600-7907-65-8
- وضعیت فهرست نویسی : فیا
- یادداشت : کتابنامه: ص. ۱۳۳ - ۱۳۷.
- موضوع : فرزندخواندگی — قوانین و مقررات — ایران
- موضوع : فرزندخواندگی (فقه)
- موضوع : کودکان بی سرپرست — وضع حقوقی و قوانین — ایران
- موضوع : کودکان — سرپرستی (فقه)
- رده بندی کنگره : KMH۶۰۷۴۳۰۹۷
- رده بندی دیویی : ۵۵۰۳۳۶
- شماره کتابشناسی ملی : ۴۱۱۵۱

نام کتاب :	فرزند خواندگی، مباحث فقهی حقوقی
نویسنده :	محمد یزدانی
طراح جلد :	آرش جهانی
تیراژ :	۱۰۰۰
نوبت چاپ :	اول ۱۳۹۴
قیمت :	۹۵۰۰ تومان
شابک :	۹۷۸-۶۰۰-۷۹۰۷-۶۵-۸

تهران، خیابان انقلاب، خیابان فخررازی، کوجه انوری، پلاک ۲۹

تلفن تماس: ۶۶۴۰۲۷۲۲

WWW.NedayeKarafarin.ir

فهرست مطالب

۷	مقدمه.....
۱۳	فصل اول - فرزندخواندگی.....
۱۳	تعریف فرزندخواندگی.....
۱۷	آیا فرزندخواندگی در اسلام نسخ شده است؟.....
۱۷	تاریخچه فرزند خواندگی پیش از اسلام.....
۱۸	فرزندخواندگی در عهد انبیاء الهی.....
۱۹	تاریخچه فرزند خواندگی پس از اسلام.....
۲۱	نظر اسلام در مورد تبنی.....
۲۶	فرزندخواندگی در عصر اسلام.....
۳۵	نظر فقها بر مبنای فرزندخواندگی.....
۳۷	فواید فرزندخواندگی.....
۳۹	فصل دوم - ایجاد شرط فرزندخواندگی.....
۳۹	شرایط پذیرش سرپرستی.....
۴۰	شرایط پذیرندگان.....
۴۵	محدودیت پذیرش.....
۴۸	شرایط شخص پذیرش شونده (طفل).....
۵۰	قرار یا حکم سرپرستی.....
۵۲	ماهیت نهاد سرپرستی.....
۵۳	نقد قانون حمایت از کودکان بی سرپرست ۱۳۸۷.....
۶۳	فصل سوم - آثار فرزند خواندگی.....
۶۳	آثار مالی.....
۶۳	الزام به انفاق.....
۶۷	وراثت.....
۷۱	آثار غیر مالی.....
۷۲	ولایت و حضانت.....
۷۲	معنای لغوی و اصطلاحی ولی و ولایت.....
۷۸	اذن ولی در نکاح دختر.....
۷۸	بررسی اختلاف فتوای مراجع تقلید محترم در مورد اذن پدر.....

۸۰	حرمت نکاح
۸۵	عقد نکاح پیش از بلوغ
۸۶	وصیت
۹۱	پایان فرزند خواندگی
۹۵	رابطه ی فرزندخوانده با خانواده ی واقعی خود
۹۶	محرمیت
۱۰۲	شرایط رضاع از باب روایات و احادیث
۱۰۵	رویدن گوشت، مزار محرمیت
۱۱۳	فصل چهارم - قطع رابطه فرزندخواندگی
۱۱۳	پیدا شدن والدین حقیقی
۱۱۵	بطلان حکم سرپرستی
۱۱۵	فسخ حکم سرپرستی
۱۱۶	صدور حکم فسخ سرپرستی
۱۱۶	فرآیند انجام کار
۱۲۱	فصل پنجم - نمونه فرمهای قضایی فرزند خواندگی
۱۲۲	نمونه دادخواست تقاضای فرزندخواندگی
۱۲۳	نمونه قرار دوره آزمایش
۱۲۵	نمونه تعهدات مالی به فرزندخوانده
۱۲۶	صورت جلسه تحویل کودک به خانواده فرزندپذیر
۱۲۷	نمونه حکم سرپرستی دائم (فرزندخواندگی)
۱۲۸	نمودار مراحل صدور حکم قضایی سرپرستی
۱۲۹	نمودار فرآیند فرزندپذیری در سازمان بهزیستی
۱۳۱	منابع و ماخذ
۱۳۵	ضمائم و پیوست

فرزندخواندگی در شرایط کنونی و جوامع امروزی، برای استحکام و گرمی بخشیدن به کانون خانواده‌های فاقد فرزند و سالم‌سازی جامعه و رفع مشکلات روحی اطفال بدون سرپرست و کاهش ناهنجاریهای روانی زوجین فاقد فرزند می‌باشد که نقش و فایده فراوانی دارد. اسلام به رشد و تربیت اطفال بدون سرپرست در محیط خانواده سفارش نموده است که رسول خویبها حضرت محمد مصطفی (ص) می‌فرماید که: «من عال یتیم حتی یتغنی عنه اوجب الله عزوجل له بذلک الجنة» یعنی کسی که یتیمی را در خانواده خود نگه‌داری کند و از هر جهت در پرورش او بکوشد تا دوران کودکی او سپری شود و از سرپرستی بی‌نیاز شود با این عمل خداوند بهشت را بر او واجب می‌کند. (حضرت امیرالمومنین (ع) در نهج البلاغه می‌فرماید: «الله، الله، فی الیتام، فلا ته ما افسهمه و لا یضیعوا بحضرتکم» از خداوند بترسید درباره ی یتیمان، در غذای جسم آنان مراقب باشید، مرتب غذای آنها را بدهید و مواظب باشید که گاه گاه نباشد، در غذای جان آنان نیز مراقبت کنید، متوجه باشید روحیه ی آنان در برابر شما ضایع نشود تا روان آنان آلوده نگردد.^۲

در کتب فقهی مطالب پراکنده ای در همین این موضوع ارائه گردیده است. اساساً تا زمانی که موضوعات فقهی با تمام جوانب آن تبیین نگردد نمی‌توان احکام مربوط به آنها را بدست آورد بنابراین در بحث فرزندخواندگی نیز ابتدا باید ماهیت احکام و آثار فرزندخواندگی همچون محرمیت - ولایت - نفقه - اجاره در نکاح - ارث و ... را دانست.

فقهها موضوعات فقهی را به دو بخش الف) عبادات ب) معاملات که معاملات به سه بخش ۱- احکام ۲- عقود ۳- ایقاع تقسیم می‌نمایند.
پس قبل از بیان مطلب می‌بایست دانست که فرزندخواندگی با کدام یک از تقسیم‌بندی‌های منطبق است.

۱- محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمه، دار الحدیث، ۱۳۸۵

۲- نهج البلاغه، ترجمه احمد دشتی، نشر مهین، ۱۳۸۶

برخی از حقوقدانان ماهیت فرزندخواندگی را ایقاع و حکم دادگاه را تاسیسی دانسته و براین باورند که بواسطه این حکم حالت و وضعیت جدیدی حاصل می‌گردد که احکام ویژه خود را دارد و قیاس آنرا با ولایت و قیمومت و یا امانت صحیح ندانسته و براین باورند که سرپرستی نه ولایت است و نه قیمومت و نه خانواده پذیرنده این جامعه است که به نمایندگی از حاکم در تربیت و نگهداری کودک نقش داشته باشد. در مقابل گروه دیگر ماهیت فرزندخواندگی را نوعی واگذاری قانونی دانسته که با پیشنهاد دادستان بعنوان نماینده مدعی العموم اطفال بدون سرپرست به اشخاص که شایسته و باید صلاحیت هستند و مایل به نگهداری این اطفال، تحویل می‌گردند، که این واگذاری به عنوان این موقت یا قیمومت بوده و تحت نظارت دادستان (اداره سرپرستی) می‌باشد.

بنظر می‌رسد حکم ضابطه می‌تواند ترسیم کننده حقوق گسترده ای باشد که بر فرزندخواندگی مترتب است. حقوق همچون نفقه، ضمانت، خسارت وارده از سوی کودک، ارث، محرمیت، ... فلذا باید این رابطه را عقد یا ایقاع برشمرد.

در شریعت اسلام ایقاع تقریباً محدود به مواردی می‌توان شرایط زیادی بر آن قرارداد و قابل تعلیق هم نیست که به این شرایط باید عنوان نمود که فرزندخواندگی یک قرارداد است که برای تحقق آن نیاز به دو طرف است. قبول کننده و قبول کننده می‌باشد، در این بحث قبول کننده فرزند پذیر است و ایجاب کننده ولی خاص یا ولی عام که همان حاکم است می‌باشد (الحاکم ولی من لا ولی) و شرایط مورد نظر همچون پرداخت نفقه و سایر آثار در ضمن این عقد می‌شود و بر همین مبنا عمل به آنها ضروری و لازم می‌باشد. در این خصوص امکان دارد که بیان گردد که این شروط پیش آمده می‌تواند ضمن عقد خارج لازم یا به صورت شروط ابتدایی بیان گردد که باید در پاسخ اظهار داشت که در حالت اول بازم نیاز به وجود یک عقد اولیه است و در حالت دوم هم نظر مشهور فقها براین است که شروط ابتدایی لزوم ندارند که بیان این مطلب احراز می‌گردد که فرزندخواندگی فقط به صورت یک عقد و قرارداد منعقد می‌شود.

فرزند از بزرگترین نعمتهای الهی حضرت حق تعالی به بندگانش است که ارزانی گردیده است. حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم در این باره می فرمایند: فرزند شایسته گلی است از جانب خداوند که بین بندگانش قسمت کرده است.^۱ حضرت ابراهیم علیه السلام از نعمت فرزند بود و از این بابت اندوهگین که به حمد کامل حق بر خلقت خداوند مهربان در روزگار کهولت، اسماعیل و اسحاق ارزانی داشت.

«الحمد لله الذی وهب لی علی الکبر اسمعیل و اسحاق ان ربی لسمیع الدعاء» از این آیه شریفه استفاده می شود که داشتن فرزند آن قدر جایگاه مهمی در زندگی دارد که ابراهیم علیه السلام به وقت پیری از حضرت حق درخواست فرزند کرد و دعایش مستجاب شد.^۲

مادر شدر و پرورش فرزند آرزوی هر زوج جوانی است اما در برخی موارد از این نعمت خداوند محروم شده و در حسرت فرزند دار شدن باقی می ماند و نمی توانند با این واقعیت کنار بیایند و در سبب تعدادی از پذیرش این امر جای سردی زندگی را با پذیرش کودک بی پناهی که نشاء در یک مرکز نگهداری می شود پر می نمایند. اغلب تصور می شود که با استمرار کودک در خانواده فرزند پذیر، والدین و فرزند خوانده به آسانی و شادکامی مسیر زناشویی خود را طی می کنند. اما در واقع آنها فشارهای روانی متعدد و متفاوتی را تجربه می کنند. بنابراین چه پیش از پذیرش فرزند و چه پس از آن خانواده های فرزند پذیر با مشکلات دریافت خدمات آموزشی و مشاوره ای هستند.^۳

تبئی در لغت کلمه ای است عربی از ریشه "ب، ن، و" که از باب تفعیل پس خواندن (المصادر زوزنی) کسی را به پسری گرفتن (محمل الغه) تبئت از ریشه ابن و نبوه، يقال، تبئت به و تبئته، او را پسر خویش قرار دادم (لسان العرب ابن منصور)

۱- وسائل الشیعه، ج ۲۱ ص ۳۵۷ و ۳۵۸ به نقل از حسین انصاریان، نظام خانواده در اسلام، ص ۴۱۲

۲- ابراهیم ۲۹

۳- رضا، رزاقی - فرزندپزوری

الدعی: بر وزن فعلیل از ریشه دعا و دعوت، به معنی متبنی با صیغه اسم مفعول، کسی که پسر خوانده گشته است، در حالی که از نظر ولادت و نسبت، به دیگری منسوب است.

والدعوه به کسر دال: ادعاء الولد الدعوی غیر ابیه، والدعی ایضا المتبنی الذی تبناه رجل فدعا ابنه و نسبه ای غیره، مدعا به معنی کسی است که در نسب متهم است و همان دعوی می باشد و نیز دعوی متبنائی است که مردی او را پسر خویش خوانده باشد و حال آنکه نسبتش به دیگری متصل است. والدعی به فتح دال، المنسوب به غیر ابیه. (ل. م. ن. الرب ۲۶۱/۱۴)

ادعیا جمع دعوی به معنی پسرانی که به غیر پدرانشان منصوب شده اند، می باشد فرزند خواندگی عبارت است از یک رابطه حقوقی که بر اثر پذیرفته شدن طفلی به عنوان فرزند، از جانب پدر و مادر، به وجود می آید، بدون آنکه پذیرندگان طفل، پدر و مادر واقعی آن طفل باشند. در مفهوم حقوقی فرزند به کسی اطلاق می شود که از نسل و سلب دیگری نباشد و بین آنها، رابطه خونی و طبیعی وجود داشته و بین پدر و مادر او جز در مواردی استثنایی رابطه زهدت ایجاد شده باشد. ممکن است زوجین طفل غیر را به فرزند پذیرد که در این صورت قانندگان چنین کودکی را در حکم فرزند این خانواده به شمار می آورد و آثاری برای آن رابطه حقوقی می شناسد.

تفاوت فرزند واقعی و فرزند حکمی در این است که در مورد وجود بین فرزند حقیقی و پدر و مادر وی طبیعی و ناگسستنی است و رابطه حقیقی بین آنها هرگز از بین نخواهد رفت، ولی پیوند بین فرزند حکمی و والدین قانونی از استحکام برخوردار نمی باشد و عواملی نظیر انحلال خانواده و غیره ممکن است از بین برود.

موضوع فرزندخواندگی بواسطه مسائل گوناگون همچون ناباروری زوجین و بی سرپرستی کودکان از موضوعات قابل تامل و توجه ای است. فرزندپذیری امری خطیر و بامسئولیت است که نیازمند تحقق شرایط عمومی و خصوصی و همکاری چندجانبه خانواده ها با یکدیگر است.

این موضوع در کشور ما به خاطر ملاحظات دینی و اجتماعی و حقوقی دارای کاربرد چندانی نمی باشد و خانواده ها در پذیرش فرزند دیگران هنوز با احتیاط

صورت می پذیرد. در این کتاب با اشاره به برخی از مسایل مربوط به فرزند خواندگی همچون

۱- ترویج سنت حسنه فرزندخواندگی برابر مصادیق آیات و روایات و توجه خاص به امورات ایتام

۲- تداوم و تقویت بنیان خانواده

۳- ایجاد انگیزه در خانواده های بدون سرپرست

۴- خدمت به جامعه و برداشتن باری از دوش آن

۵- مافی شرایط زوجین و کودک و تبیین حقوق ناشی از این رابطه

۶- با بیان و معرفی این مطلب تعداد بیشتری از خانواده های بدون فرزند نسبت به پذیرش فرزند، نسبت بیشتری ارائه نمایند تا با تغییر اوضاع و اصلاح شرایط زندگی کودک و خرج وی در محیط زیان آور و تجربه زندگی آرام و مطلوب شاهد پیشرفت، رشد ذهنی و اجتماعی کودک باشیم.